

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 25

25 oktober—4 november

Debatter m. m.

Lördagen den 25 oktober.

Sid.

Interpellationer av:

Herr Hagård angående sjukgymnasternas lönekonflikt	4
Herr Hansson i Skediga angående beredande av möjlighet för jordbrukare att fullgöra sina repetitionsövningar under tidsperioder, då brådskande jordbruksarbete icke pågår	5
Herr Dickson angående undervisningen i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål	5
Herr Dickson angående upphandlingen av materiel för civilförsvaret	6

Tisdagen den 28 oktober.

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år; dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg	8
--	---

Interpellationer av:

Herr Löfroth angående redogörelse för frågan om utsträckning av bestämmelserna rörande skyddsområdet för Bodens fästning till bl. a. Luleå stad och trakten däromkring, m. m.	15
Herr Andersson i Björkäng angående kompensation till odlare, som vållats skador genom den s. k. bollnässjukan, m. m.	15
Herr Widén angående spørsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst	16
Herr Sjölin angående vissa spørsmål rörande Svenska skifferoljeaktiebolaget	19
Herr Ahlsten angående tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar	19

Tisdagen den 4 november.**Svar på interpellationer av:**

Fru Nordgren angående ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn	22
Herr Dahlgren angående åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ av- skeda arbetstagare, m. m.	26
Herr Huss angående frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting	29
Interpellation av herr Wedén angående tillämpningen av bestämmel- serna om statsbidrag till skollovskolonier	33

Lördagen den 25 oktober.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande oktober.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsmannen Bengt Emil Mattias Arweson, född den 28/3 1904, från Nors, Gothem, vårdas sedan den 19/10 1952 på Visby lasarett för njursten och är på grund härav oförmögen att delta i riksdagsmannarbetet tills vidare, minst 8 dagar.

Visby den 21 oktober 1952.

Olof Odén,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade herr Arweson ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 19 innevarande oktober tills vidare.

§ 3.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 239, med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376), m. m.;

nr 242, angående avlöningsförhållandena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.; och

nr 243, angående täckning av kostna-

derna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Vigelsbo* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet om upphävande av riksdagens beslut angående skogsvinststeriliseringen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Lundberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående investeringsavgiftens skadeverkningar inom handel och industri, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Långviksmon vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i anledning av järnvägsolyckan vid Långviksmons station den 16 september 1952.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Holmberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående åtgärder för

Interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

avhjälpande av bristen på gymnastik- och skolmåltidslokaler.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av fru *Nilsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående Sveriges medlemskap i Europarådet och Europaförsamlingen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Dahlgren* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder i syfte att hindra företaget att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Interpellation ang. sjukgymnasternas lönekonflikt.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **HAGÅRD**, som anförde: Herr talman! Sedan åratal tillbaka råder skiljaktiga meningar mellan sjukhusens huvudmän och å sjukhusen anställda sjukgymnaster angående de sistnämndas *lönesättning, arbetstid* och *rätt till*

privatpraktik. Denna meningsskiljaklighet har resulterat i öppen konflikt, sedan sjukgymnasternas organisation proklamerat arbetsnedläggelse från och med den 16 januari detta år genom kollektiva uppsägningar av anställningar å sjukhus hos vissa städer och landsting samtidigt som mot dessa huvudmän utfärdats blockad mot nyanställning. Sedan dess har konflikten successivt utvidgats och torde nu i princip och med vissa undantag omfatta samtliga hos staten, landsting och större städer — inklusive å vanförestalter och kustsanatorier m. fl. inrättningar — anställda sjukgymnaster.

Hittills har den uppfattningen gjort sig gällande, att det anses otänkbart, att samhället skulle kunna tillåta större strejker vid sjukhusen. Hot om arbetsnedläggelse på detta område har tidigare varit tillräckligt för vidtagande av motåtgärder från samhällets sida. Frågan om den nu aktuella konflikten kan betecknas såsom samhällsfarlig kan i detta sammanhang lämnas därhän. Så mycket är uppenbart, att den drabbar viktiga samhälleliga funktioner och går ut över sjuka människor, vilkas vård och återställande till hälsa äventyras. I varje fall innebär nu pågående konflikt den första arbetsnedläggelsen i det svenska sjukhusväsendets historia.

Visserligen har arbetstagarparten samtidigt med arbetsnedläggelsen medgivit behandling av de mest trängande fallen genom ett dispensförfarande, som på senaste månaderna fått en mera generell karaktär. Det ligger dock i sakens natur, att denna anordning innebär en betydande inskränkning i möjligheterna för sjukgymnastisk behandling av sjukhusens patienter. Genom den ersättning, som sjukgymnasterna för närvarande betingar sig, blir sjukhusens kostnader dessutom betydande och överstiger trots minskningen i behandlingarna i många fall de normala.

I själva verket kan de rådande förhållandena betecknas såsom ganska

Interpellation ang. beredande av möjlighet för jordbrukare att fullgöra sina repetitionsövningar under tidsperioder, då brådskande jordbruksarbete icke pågår. — Interpellation ang. undervisningen i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål.

märkliga. Den sjukgymnastiska behandlingen på sjukhusen är inskränkt till ett minimum, och striden finansieras av arbetsgivarna genom dispensförfarandet och den ökade ersättningen till arbetstagarna i samband härmed.

Genom regeringens ingripande den 25 januari detta år tillsattes opartisk ordförande att medla i konflikten. Förhandlingar har också förts men utan resultat, enär parternas ståndpunkter varit alltför skiljaktiga. På senaste månaderna torde intet försök till uppgörelse ha gjorts, såvitt känt är. Det kan emellertid ifrågasättas om icke tidpunkten nu är inne att få till stånd nya försök till uppgörelse. I varje fall är detta angeläget från det allmännas och speciellt ur de vårdbehövande patienternas synpunkt.

Utan att taga ställning till de tvistepunkter, som föranlett rådande konflikt mellan sjukhusens huvudmän och sjukgymnasterna samt mellan deras organisationer, vill jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet rikta följande frågor:

1. Kan icke tidpunkten nu anses inne att bringa föreliggande konflikt ur världen?

2. Vilka åtgärder anser sig regeringen och inrikesdepartementets chef böra vidtaga härför?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. beredande av möjlighet för jordbrukare att fullgöra sina repetitionsövningar under tidsperioder, då brådskande jordbruksarbete icke pågår.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skediga, som yttrade: Herr talman! Den korta tid, som i regel står lantbrukaren till buds för sådd och bärgning av skörden, måste väl tillvaratagas. Sedan traktordriften

genomförts och om väderleksförhållandena är goda kan sådden genomföras på en vecka. Detta inverkar i sin tur på mognaden, så att i vanliga fall skörden är mogen på en gång. För att taga vara på skörden måste jordbrukaren skaffa sig maskiner, såsom skördetröska m. m., och dessa fordrar en god skötsel, om de skall kunna arbeta på ett tillfredsställande sätt. Tiderna för sådd och skörd är arbetsamma, särskilt vid de mindre och medelstora jordbruken, där ingen ersättare finnes att få för jordbrukaren. Blir han så inkallad i militärtjänst under dessa arbetsperioder, är läget mer än besvärligt. Arbetet måste ju utföras, om det ej skall bli skördeförluster, t. ex. övermogen säd, då stora delar av skörden faller bort. Samma är förhållandet med sådden. Blir den försenad och vårmusten i jorden torkat ur, blir det klen skörd. Jordbrukarna vill inte undandraga sig sin plikt mot sitt land, men nog borde det väl kunna ordnas så, att de militära inkallelserna för jordbrukarna kunde ske på tider, då sådd eller skörd ej påbörjats eller pågår.

Med anledning av det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande:

Kan det förväntas att vid inkallelser till repetitionsövningar jordbrukare, som är helt beroende av sin insats vid jordbrukets sånings- och skördetider, icke inkallas just under dessa tidsperioder utan beredes tillfälle att fullgöra sin övning under tider, då arbetet inom jordbruket inte är så betungande?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. undervisningen i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål.

Herr DICKSON erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under-

Interpellation ang. upphandlingen av materiel för civilförsvaret.

visning i hemkunskap med hushållsgöromål meddelas i skolorna i allmänhet i 7—8 klassen, då lärjungarna är 13—15 år gamla.

I Björkhagens försöksskola har sådan undervisning meddelats redan i 4 klass då elevernas ålder endast är 10—11 år; denna försöksundervisning har pågått i tre år, och tillräckligt erfarenhetsunderlag för jämförelser synes nu föreligga.

Det har visat sig att experimentet att inlägga ifrågavarande ämne så tidigt som skett i Björkhagen slagit väl ut. Eleverna där visar, enligt vad som allmänt omvittnas, ett intensivt intresse för undervisningen. Denna kombineras med anvisningar i allmän hyfs, hövlighet och uppmärksamhet, vilket också synes ge ett synnerligen uppmuntlande resultat.

På andra håll däremot, där eleverna är äldre, har det ofta visat sig hart när omöjligt att intressera dessa för ämnet och att upprätthålla disciplin och ordning. Detta gäller främst pojkar, som i denna ålder mestadels hyser en djup avsky för vad som kan ha en anstrykning av flickgöromål. I många fall torde undervisningen sålunda vara bortkastad och ibland rent av motverka sitt goda syfte.

Då det är angeläget att skolan i så hög grad som möjligt ges tillfälle att utöva fostrande verksamhet, vilket synes lyckas väl genom den vid Björkhagen tillämpade metoden, och då varje tidsutdräkt härvidlag är skadlig, får jag nu begära kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat de resultat som nåtts i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål genom att undervisningen påbörjas i 4 klassen i stället för i 7 klassen?

2. Är det statsrådets avsikt att föreslå sådana ändringar i gällande bestämmelser att dessa resultat allmänt kan komma landets skolor till godo?

3. När kan i så fall detta förväntas ske?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. upphandlingen av materiel för civilförsvaret.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr DICKSON, som yttrade: Herr talman! Kungl. civilförsvarsstyrelsen utannonserade den 8 juli i år i Svensk Leveranstidning en förfrågan på cirka 200 000 st. luftskyddslampor. Anbudet skulle avgivits senast den 26 augusti 1952. Vid anbudstidens utgång förelåg offerter från ett flertal svenska fabrikanter. Civilförsvarsstyrelsen föredrog emellertid att placera ordern hos en firma, vilken representerar ett företag i Hongkong. Orsaken synes vara att detta företags anbud var lägre än de svenska fabrikanternas.

Detta förfarande är i och för sig affärsmässigt fullt riktigt. I det aktuella fallet torde emellertid även andra synpunkter kunna läggas på valet av leverantör. Då den kinesiska firman enligt uppgift icke insänt något prov, synes en jämförelse ur kvalitetssynpunkt mellan de kinesiska och de svenska luftskyddslamporna vara omöjlig att verkställa. Enligt de uppgifter jag erhållit är kassationsprocenten på t. ex. kinesiska stavhylsor betydande. Vidare synes svenska fabrikanter efter direkt kontakt med såväl civilförsvarsstyrelsen som krigsmaterielverket och arméförvaltningen ha vidtagit betydande förbättringar i konstruktionen av luftskyddslamporna. Vissa svårigheter torde dessutom föreligga vid kontroll av tillverkningen i Kina.

Ur arbetsmarknadssynpunkt är det även av väsentlig betydelse att i tider av vikande konjunkturer de möjligheter till sysselsättning som finnes väl tillvaratas. Den skillnad i anbudssummorna som i detta fall föreligger

Interpellation ang. upphandlingen av materiel för civilförsvaret.

mellan den kinesiska fabrikanten och de svenska skulle åtminstone till en del kompenseras av de ökade skatteintäkter som komme stat och kommun till godo i händelse av att tillverkningen av dessa luftskyddslampor skulle ske i Sverige.

Ett väsentligt skäl för att förlägga tillverkningen av dessa lampor till Sverige synes mig även vara att de är avsedda för försvarsändamål. Den osäkerhet som leveranser från ett så avlägset land som Kina är utsatt för är betydande. I all synnerhet gäller detta i händelse av ett krigsutbrott, då behovet av dessa lampor blir särskilt aktuellt. I en sådan situation kan tillverkningen inom Sverige också komma att fördröjas, då de svenska fabrikanterna under förevarande omständigheter givetvis saknar intresse för att i fredstid upplägga verktyg för en dylik tillverkning. Möjligheter att uppnå en önskvärd standardisering av materiel, som användes inom praktiskt taget alla grenar av vårt försvar, försvåras även av nuvarande upphandlingsprinciper.

Med anledning av vad jag nu anfört anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för

inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att vid upphandling av för civilförsvaret avsedd materiel endast principen om lägsta offererade pris bör vara avgörande vid valet av leverantör?

Om så icke är fallet, är herr statsrådet beredd att vidtaga sådana åtgärder att tillverkningen av de ovan åberopade luftskyddslamporna förlägges till Sverige?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m., tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.18 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 28 oktober.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 21 innevarande oktober.

§ 2.

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Herr Senander har i en interpellation frågat mig, om det kan förväntas att jag inför årets riksdag framlägger förslag om ett engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år, avsett att utbetalas före julhögtiden.

Vidare har herr von Friesen till statsministern riktat följande enkla fråga: Anser regeringen grundlagshinder föreligga för framläggande av förslag till riksdagens höstsession om ett extra decembertillägg till folkpensionärerna och ämnar regeringen i så fall — i avvaktan på en under våren genomförd mera definitiv ordning — genom förslag i januari möjliggöra en pensionsförbättring redan i början av 1953?

Med anledning av dessa båda frågor vill jag meddela, att förslag rörande en förstärkning av folkpensionerna kommer att framläggas först så snart 1953 års riksdag samlats. Några detaljer rörande förslaget innebär är jag icke beredd att meddela nu.

På grund av detta meddelandes innebörd saknar jag skäl att gå in på det konstitutionella problem som inrymmes i herr von Friesens fråga.

Härmed anser jag mig ha besvarat de båda kammarledamöternas frågor.

Härefter yttrade:

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag ber att enligt övlig sed få framföra ett tack för att socialministern, tydligen å statsministerns vägnar, har velat besvara den enkla fråga, som jag vid höstriksdagens början riktade till herr statsministern. Jag beklagar emellertid, att det avlämnade svaret är högst otillfredsställande.

Då man emellertid, herr talman, skall bedöma en sak icke efter dess fel utan efter dess förtjänster, skall jag inledningsvis säga, att jag är glad över att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet icke ingått i prövning av de konstitutionella problem, som inrymmas i min fråga. Jag hade för halvtannat år sedan äran att i samband med dechargedebatten dryfta vissa konstitutionella spörsmål med herr statsrådet. Jag kom då till den slutsatsen, att oavsett vilka mycket framstående egenskaper som herr statsrådet i övrigt otvivelaktigt har och som jag gärna utan varje spår av ironi vill erkänna, så hör inte förmågan till tolkning av våra grundlagar till hans främsta talanger.

Det är ju emellertid så, att statsministern själv i den stora radiodebatten omedelbart före valet — jag har utskriften av hans anförande med mig men skall inte besvara kammaren med att läsa upp den, ty innehållet är ju välkänt — har sagt att det förslag, som hade väckts från folkpartihåll, inte var någonting att reflektera över. Grundlagarna skulle lägga hinder i vägen för ett avlämnande av en sådan proposition under höstriksdagen.

Herr talman! Jag har vid olika tillfällen, allra senast i våras, uttalat en viss kritik inte bara över organisationen av höstriksdagen utan också över höstriksdagen som sådan. Detta gäller framför allt det förhållandet att vart fjärde år den gamla riksdagen sammanträder kort tid, någon månad, efter ett andrakammarval. Då statsmakterna

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

emellertid har bestämt att det skall vara en höstriksdag, kan det väl icke föreligga något konstitutionellt hinder för att komma med en proposition till denna. Bestämmelserna härom återfinnes i 54 § riksdagsordningen. Det är väl alldeles tydligt, att det enligt paragrafens sista stycke ligger i Kungl. Maj:ts eget skön att framlägga en proposition för riksdagen, om det anses lämpligt och om det föreligger synnerliga skäl därför. Med den kännedom jag efter tolv år har om riksdagsmajoriteten är jag övertygad om att denna, därest regeringen hade tagit det djärva steget att lägga fram en sådan proposition, icke skulle ha vägrat att mottaga propositionen. Jag tror icke ens, att någon inom konstitutionsutskottet skulle ha framställt någon anmärkning mot regeringen för detta eventuella brott mot grundlagarna. Detta är alltså det konstitutionella problem som jag tillåter mig att beröra i denna debatt.

Om man betraktar den rent sakliga innebörden i det av herr statsrådet lämnade svaret, måste intrycket bli en smula nedslående, i varje fall om man ser det ur deras synpunkter, som måhända hade väntat sig en förstärkning av sin pension redan före jul. Denna möjlighet är helt stängd efter herr statsrådets karska deklaration här i eftermiddag. Det är tydligt, att herr statsrådet helt enkelt inte vill komma med någon proposition i denna fråga förrän 1953 års riksdag har samlats.

När denna proposition kommer, skall den väl enligt grundlagens föreskrifter behandlas av vederbörande utskott och riksdagen skall taga ställning till den på det noggranna sätt som är vanligt i liknande fall. Får jag därför lov att fråga herr statsrådet, även om statsrådet icke har ingått på detta i sitt korta svar: när har herr statsrådet möjligen tänkt sig, att dessa förstärkningar skall kunna tillfalla de personer, som beröres av pensionsförbättringen, alltså i främsta rummet ålderspensionärerna?

Det är en av de många frågor, som jag i detta sammanhang skulle vilja rikta till statsrådet, och jag vill bara uttala den förhoppningen att han beträffande denna inte skall vara lika knapphändig som i det nyss lämnade svaret.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag tänker inte inlåta mig på några djupsinniga funderingar över den konstitutionella sidan av saken. Jag utgår nämligen ifrån att det inte föreligger några konstitutionella hinder för en proposition, och dessutom är jag av den meningen, att även om så varit fallet skulle man ha kunnat klara en sådan fråga som denna, om bara viljan funnits.

Jag ber emellertid att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta ett tack för det svar han lämnat på min interpellation. Svaret är enligt min mening snävt avvisande. Man har rätt att beklaga denna avvisande hållning från socialministerns sida, men det tjänar knappast något till. Det är nu en gång så, att folkpensionärerna behandlas med en kallsinnighet, som står i hjärt kontrast till alla de fagra löftena om en tryggad ålderdom.

Min interpellation avsåg att genom ett engångstillägg åstadkomma en lättnad i folkpensionärshushållens bekymmer inför julen. Därför kan jag inte känna mig tillfreds enbart med löftet, att förslag om förstärkning av folkpensionerna skall komma vid nästa års riksdag. Detta är ju i och för sig gott och väl, men hjälpen behövs nu omedelbart och den är motiverad ur mer än en synpunkt.

Det är numera ett allmänt känt faktum — det har erkänts icke minst här i riksdagen och även under den nyss avslutade valkampanjen att folkpensionernas realvärde undergått en ständigt försämring sedan de nya folkpensionerna fastställdes av riksdagen år 1946. Detta förhållande eller rättare

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

sagt missförhållande har icke eliminerats genom beslutet om indexreglering av folkpensionerna.

Redan vid indexregleringens tillkomst år 1950 förklarade vi i en motion, att indexregleringen var i hög grad ofullständig och icke ens tillnärmelsevis gav full kompensation för inträffade prisstegringar. En ständig eftersläpning har sedan ägt rum. Medan andra samhällsgrupper under de senaste åren inte bara har kunnat hålla inkomsterna i nivå med prisstegringarna utan dessutom icke obetydligt ökat inkomsternas reella värde, har folkpensionärerna fått vidkännas en fortlöpande försämring av pensionernas köpkraft.

Detta kunde var och en förutse redan vid indexregleringens införande. Vid den tidpunkten var levnadskostnadsstegringen enligt socialstyrelsens — för övrigt mycket missvisande — indexberäkningar omkring 9 procent, men folkpensionspristalet fastställdes till endast 5 procent.

Vidare tog man icke någon som helst hänsyn till att livsmedelsrabatterna slopades vid årsskiftet 1947/48, vilket enligt socialstyrelsens beräkningar medförde en levnadskostnadsstegring för folkpensionärshushållen med icke mindre än 7 procent. Även om man håller sig enbart till socialstyrelsens som jag tidigare sade missvisande beräkningar, utgjorde underkompensationen redan vid indexregleringens ikraftträdande ca 11 procent. Eftersläpningen har ytterligare ökats genom själva konstruktionen av indexregeln. Medan för statstjänarnas rörliga tillägg gällde, att en höjning av pristalet med fyra enheter skulle ge fyra procents förhöjning på lönerna, föreskrevs för folkpensionärerna intervaller om fem enheter. Ingen har kunnat avge en godtagbar förklaring till denna undantagsställning för de fattiga folkpensionärerna.

Häri genom blev eftersläpningen i för-

hållande till prisstegringarna ständigt större. Belysande var, att index sista kvartalet 1951 utvisade en levnads-kostnadsstegring, som innebar en höjning av folkpensionspristalet med fyra enheter. Då villkoret för en utlösning emellertid var fem enheter medförde denna kännbara prisstegring likväl icke någon förhöjning av pensionerna. Folkpensionärerna fick sålunda dyrt betala statsmakternas ofta visade benägenhet att ställa dem i undantagsställning.

Det förtjänar också påtalas, att indexregleringen icke omfattar bostadstilläggen och andra inkomstprövade förmåner utan enbart ålderspension, tilläggs pension och änkepension. Sedan regeringen nu har tillåtit en betydande hyresstegring, är denna brist hos indexregleringen ännu mera påtaglig.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att denna indexreglering, som är behäftad med så uppenbara brister, godkändes av samtliga partier — även folkpartiet, som ju har dubbat sig till folkpensionärernas speciella riddare — utom kommunisterna, vilka voro de enda som vände sig emot bristerna i den.

Det är ostridigt, att statsmakternas upprepade försäkringar att folkpensionernas realvärde skulle bevaras, icke har blivit infriade. Folkpensionärernas läge har därigenom undergått en allvarlig försämring. I stället för att få något med av högkonjunktens överflöd har de fått sin standard avsevärt nedpressad. Var och en måste ju förstå, att det har varit hårt för de gamla och för invaliderna att åse, hur miljarderna har vandrat in i bolagens kassaskåp och till statskassan, medan de själva ofta lidit bitter nöd.

Jag vet inte, hur socialministern reagerar inför talet om att folkpensionärerna lider nöd. Han betraktar det kanske som en agitatorisk överdrift. Det brukar i varje fall inte tillhöra ovanligheterna, att vi får höra dylika

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

omdömen då vi gör våra påståenden om det sociala tillståndet här i landet.

Därmed må nu vara hur som helst. Jag skall emellertid som belägg för mitt påstående, att det råder ett verkligt nödläge i många folkpensionärs-hushåll, åberopa vad socialstyrelsen har uppgivit i saken. Den bekantgjorde i början av år 1950 resultatet av en undersökning, som på ett uppseendeväckande sätt blottade förhållandena.

Undersökningen visade, att konsumtionsutgifterna för folkpensionshushållen översteg totalinkomsten med i medeltal 109 kronor om året. För att täcka detta underskott hade folkpensionärerna fått tillgripa lånevägen eller sälja egendom och lösöre. Ibland hade utfallna livförsäkringar fått hjälpa till att täcka underskottet.

Det är att märka, att 46 procent av de undersökta hushållen hade egen inkomst vid sidan av folkpensionen. Det är därför tydligt, att de folkpensionärer, eller 54 procent, som endast hade folkpensionen att leva på, hade ett underskott, som betydligt översteg den genomsnittliga förlusten av 109 kronor om året.

Ja, sådant är läget i den officiella statistikens ljus. Jag kan försäkra socialministern, att det ter sig ännu värre i verklighetens belysning. Det är sämre för folkpensionärerna nu än år 1950.

Den lilla uppmantran i bekymren inför julen, som jag föreslagit i min interpellation, är därför ur alla synpunkter motiverad. Den är bara en ringa kompensation för den försämring av folkpensionärernas standard, som trots löften om motsatsen har ägt rum.

Jag vill sluta med att framhålla, att inga förklaringar förmår mildra den bitterhet, som folkpensionärerna kommer att känna inför det avvisande svaret. Varken formella betänkligheter eller statsfinansiella skäl kan rubba intrycket av att folkpensionärerna är styvmoderligt behandlade i det land,

som älskar att stoltsera med benämningen Socialsverige.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Vad som kan sägas i denna fråga är ju egentligen sagt i det korta interpellations-svar, som jag har avgivit och där jag har deklarerat regeringens ståndpunkt.

Herr Senanders ganska långa anförande var en argumentering efter kända linjer för nödvändigheten av — och jag förmenar att praktiskt taget alla här i kammaren är överens med herr Senander på den punkten — att förstärka folkpensionerna. Såsom jag sagt i interpellationssvaret, räknar jag med att den 11 januari 1953 skall regeringens konklusioner av denna argumentering ligga på riksdagens bord.

Herr von Friesen var artig nog att framföra sin tacksamhet till mig därför att jag hade avstått från att ta upp en ny debatt från konstitutionella utgångspunkter. Herr von Friesen erinrade om att vi tidigare haft en sådan debatt och jag drar den slutsatsen, att det var erfarenheterna av denna debatt som gav herr von Friesen anledning att uttala sin tacksamhet för att vi i dag inte får någon repetition av debatten. Jag betraktar således artigheten som ärligt menad.

Jag skall försöka vara lika artig tillbaka, och jag vill därför kort och gott säga att min blygsamhet förbjuder mig att försöka sätta något betyg eller avge några omdömen om herr von Friesens insikter på det konstitutionella området.

Herr von Friesen frågade, när tillägget till folkpensionerna skulle kunna utbetalas, om man nu måste invänta regeringens förslag till nästkommande riksdag. Det har väl inte, herr von Friesen, varit vanligt att man i förväg avslöjar det reella innehållet i den statsverksproposition, som riksdagen har rättighet att få som en jungfrulig handling den 11 januari, och jag har

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels också på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

inte heller i dag för avsikt att göra några sådana avslöjanden.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Det måste väl vara fråga om den form av blygsamhet som kallas för falsk, när herr statsrådet här talar om sin blygsamhet, ty jag har aldrig tidigare märkt att statsrådet brukat intaga en sådan attityd.

När jag här tillåtit mig framföra de konstitutionella synpunkterna har jag gjort det både som riksdagsman i största allmänhet — dessa synpunkter är ju något som vi alla har att bevaka — och i all synnerhet som ledamot av konstitutionsutskottet sedan många år. Det är väl ganska naturligt och även traditionellt att konstitutionsutskottet kan ha en något avvikande mening i förhållande till Kungl. Maj:t i dylika avseenden, och jag vill beträffande den konstitutionella sidan av den här föreliggande frågan bestämt fastslå att statsministerns — det är ju på hans vägnar som statsrådet här talar — offentligen tillkännagivna ståndpunkt är ohållbar. Såvitt 54 § i riksdagsordningen skall ha någon förnuftig mening, måste det ligga hos Kungl. Maj:t själv att även inför höstriksdagen pröva om propositioner skall framläggas eller inte.

Statsrådet talar vidare om de konklusioner, som regeringen skall dra av sina överväganden. Jag gör bara den stillsamma reflexionen, att det måste gå mycket långsamt att tänka inom Kungl. Maj:ts nuvarande regering, eftersom man inte ens är beredd att tillfredsställa nyfikenheten på den punkt det här gäller.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga denna debatt. Jag vill endast fastslå att det svar som statsrådet Sträng givit innebär en uppenbar reträtt från regeringens sida i frågan om de konstitutionella möjligheterna att åstadkomma en snabbare förbättring av folkpensionerna. Stats-

rådet vidhåller sålunda inte de påståenden som statsministern gjort, bl. a. i radiodiskussionen. Det är klart att jag i och för sig finner denna reträtt välkommen, men, herr talman, konsekvensen av att statsrådet Sträng här inte gör någon hänvisning till konstitutionella förhållanden är ju, att det enligt regeringens mening icke anses tillräckligt motiverat ur saklig synpunkt med ett extra tillägg i december månad till folkpensionärerna. Om man inte ansåge detta och det inte finns några konstitutionella hinder, skulle man naturligtvis lägga fram förslag om ett sådant tillägg.

Statsrådets mycket kortfattade interpellationssvar är alltså — såsom herr von Friesen redan indirekt har påvisat — på en punkt upplysande nog, nämligen så till vida att av svaret framgår, att det enligt regeringens uppfattning icke är tillräckligt motiverat att i december utbetala ett tillägg till folkpensionerna. Som kammaren vet hyser jag på denna punkt en bestämt avvikande mening.

Statsrådet Sträng sade vidare att det inte är praxis att man i förväg avslöjar vad som skall stå i statsverkspropositionen. Jag vet inte om det därvidlag finns någon sådan fast praxis, att regeringens ledamöter inte på en eller annan punkt skulle kunna lyfta litet på förlåten. Jag undrar om inte statsrådet Sträng skulle kunna finna ganska många exempel på att så har skett. Understundom innehåller ju t. o. m. valprogram och valföredrag upplysningar om vad regeringen tänker göra.

Det kan sålunda näppeligen finnas något hinder för att man från regeringens sida lämnar en upplysning av det slag, som herr von Friesen här efterlyste, d. v. s. inte något annat hinder, herr talman, än att socialministern anser det inopportunt att tala om när förbättringen av folkpensionerna kan börja utgå. Jag undrar om vi inte får tolka svaret på det sättet, att socialministern

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

menar att om han här talar om att ett tillägg näppeligen kan utbetalas förrän i april eller maj månad, kommer detta att göra ett ogynnsamt intryck, och därför föredrar socialministern att tiga. Har socialministern någon annan motivering för sin tystnad, kan han påvisa några olägenheter för land och folk av en sådan upplysning — som ju gärna kan vara ungefärlig och t. ex. innefatta en hänvisning till endera av två månader — skulle det vara av intresse att få höra detta. I annat fall måste vi ju dra den slutsatsen, att socialministern bara tycker att det är inopportunt att tala om att det blir en rätt lång ytterligare väntetid för folkpensionärerna.

Jag har, herr talman, med tanke på det korta svar, som statsrådet Sträng denna gång lämnat och som ju står i ganska skärande motsättning till det mycket långa och i förväg utdelade svar, som statsrådet Sträng i våras gav på en bekant fråga av fru Västberg, ansett det vara av ett visst värde att inför kammaren något belysa vad den indirekta innebörden av statsrådet Strängs svar i själva verket måste vara.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Herr Ohlin försöker här utifrån sina egna tankegångar presumera vissa ståndpunktstaganden och konstateranden hos regeringen. Detta är ju en gammal känd diskussionsmetod, som herr Ohlin inte i dag använder för första gången här i kammaren. Jag tillåter mig bara att konstatera — när det nu är fråga om konstateranden — att regeringens uppfattning står regeringen för och herr Ohlins uppfattningar får herr Ohlin stå för. Men vi ber inte herr Ohlin att tolka regeringens uppfattning i olika ting.

Sedan säger herr von Friesen, att det går mycket långsamt att tänka inom regeringen ibland. »Kan man inte tänka litet snabbare och därmed tillfredsställa min nyfikenhet», säger herr

von Friesen. Jag tror det var ett kanske omedvetet avslöjande av frågans innebörd. Då kanske det är tillåtet att ifrån min sida säga, att vi faktiskt har andra saker att tänka på — det är möjligt att vi tänker långsamt — än att bara tillfredsställa en ren nyfikenhet.

Herr HJALMARSON: Herr talman! I våras biträdde vi från högerhåll förslaget om en viss förbättring av folkpensionärernas villkor redan i höst. Vi framlade samtidigt ett kompletterande förslag, en enkel och sund plan för att finansiellt möjliggöra ett genomförande av detta tillägg. Jag vill bara för min del beklaga, att regeringen och riksdagens majoritet då intog en negativ ställning till detta initiativ från vårt håll. Hade så inte skett, så hade folkpensionärerna redan nu i oktober månad kunnat få en välbehövlig förbättring av sina villkor.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Till herr statsrådet vill jag nu säga, att jag tror han missförstod mig en smula, då han talade om min personliga nyfikenhet. Jag är själv inte folkpensionär. Jag kommer inte att bli det, om jag inte råkar ut för någon större olycka, på en 15—16 år ännu, men jag känner från ett av våra större samhällen rätt väl till de förhållanden, under vilka folkpensionärerna lever, och jag tror mig åtminstone uttrycka en hel del av deras undran beträffande det dröjsmål, det långsamma tänkande, som uppenbarligen presteras av Kungl. Maj:ts regering i denna fråga.

Herr OHLIN: Herr talman! Statsrådet Sträng fann ingenting annat att svara än att regeringen ansvarar för sin uppfattning och inte för något annat och att den inte ber mig att tolka regeringens svar. Ja, herr talman, men om regeringen ger ett mycket kortfattat

Svar dels på interpellation angående engångstillägg på folkpensionerna för innevarande år dels ock på fråga angående möjligheterna att bereda folkpensionärerna ett extra tillägg.

svar, då kan det väl ibland hända, att det behövs en ytterligare förklaring, som man naturligtvis har önskat få från vederbörande statsråd. Mitt yttrande var just ett försök att locka fram en sådan redogörelse för hur regeringen ser på frågan om en snar tillfällig förbättring av folkpensionerna. Jag trodde verkligen, att regeringen med sitt svar avsåg att upplysa kammaren och det svenska folket. Om det kan påvisas att detta svar inte är tillräckligt tydligt, så trodde jag verkligen att regeringens ledamöter skulle vara intresserade av att tala om och ytterligare belysa regeringens ståndpunkt. Om den tolkning, som jag givit, är felaktig, har jag velat ge statsrådet ett tillfälle att visa vari oriktigheterna består. När nu herr statsrådet föredrar att inte göra detta, så tror jag att denna vägran kan anses vara, låt vara i ett annat avseende, nog så upplysande.

Herr SENANDER: Herr talman! När herr Ohlin och herr von Friesen talar om att regeringen tänker långsamt, återfaller detta på folkpartiet. Det tog nämligen mycket lång tid, ända till år 1946, innan folkpartiet ens upptäckte folkpensionärerna. Sedan dess har för övrigt folkpartiet uppträtt på ett sätt som visar, att folkpartiet inte är så värst snabbt i sitt tänkande det heller. Partiet visste mycket väl att folkpensionärerna hade stora svårigheter, men det undvek noga att motionera i början av innevarande år under den ordinarie motionstiden och kastade i stället in en motion om extra tillägg åt folkpensionärerna först vid den tidpunkt, då utskottet redan tagit preliminär ståndpunkt till regeringens förslag. Jag tror att herr Ohlin och herr von Friesen bör ta sig en tankeställare, huruvida det inte är ganska illa beställt med den snabbheten i tänkandet hos dem själva.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 244, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hagård* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående sjukgymnasternas lönekonflikt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående beredande av möjlighet för jordbrukare att fullgöra sina repetitionsövningar under tidsperioder, då brådskanande jordbruksarbete icke pågår.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Dickson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående undervisningen i ämnet hemkunskap med hushållsgöromål.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Dickson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan

Interpellation ang. redogörelse för frågan om utsträckning av bestämmelserna rörande skyddsområdet för Bodens fästning till bl. a. Luleå stad och trakten däromkring, m. m. — Interpellation ang. kompensation till odlare, som vållats skador genom den s. k. bollnässjukan, m. m.

att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående upphandlingen av materiel för civilt försvaret.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation ang. redogörelse för frågan om utsträckning av bestämmelserna rörande skyddsområdet för Bodens fästning till bl. a. Luleå stad och trakten däromkring, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr LÖFROTH, som anförde: Herr talman! Avslöjandena om de spionage mot vårt land, som ägt rum under senaste året, har helt naturligt lett till skärpta åtgärder för att i görligaste mån förhindra en upprepning. Det är myndigheternas självklara plikt att med tjänliga medel söka stävja denna landsförrådiska verksamhet. Enligt tidningsuppgifter har sålunda bl. a. en utsträckning av skyddsområdet för Bodens fästning ägt rum. Fästningen tillhör en av de vitala punkterna i det svenska försvaret och åtgärden förefaller därför i och för sig vara berättigad. Det finns dock anledning att ifrågasätta, om införlivandet av Luleå stad i skyddsområdet varit tillräckligt motiverat. För allmänheten har det i varje fall uppfattats som ett onödigt hårt ingrepp. Det vore värdefullt om kammaren kunde lämnas en redogörelse för denna åtgärd — i den mån militära spörsmål icke lägger hinder i vägen.

Till detta kommer att ett så stort utsträckande av skyddsområdet för invånarna i Luleå innebär vissa svårigheter. Karaktären av skyddsområde omöjliggör för utlänningar att vistas där, och detta innebär ett allvarligt ingrepp i arbetskraftsförsörjningen. Bestämmelserna angående utlänningars vistelse i skyddsområde lär icke vara

slutligt fastställda. Jag har anledning uttrycka den förhoppningen, att bestämmelserna icke utformas på sådant sätt, att de helt omöjliggör för utlänningar att även i fortsättningen ha arbete inom Luleå stad. Såvitt allmänheten kan bedöma har ju inte spionaget bedrivits av utlänningar utan tyvärr av svenska medborgare. Om bestämmelserna blir alltför rigorösa torde vidare även högst oskyldig turisttrafik för utlänningar omöjliggöras. Som exempel kan anföras, att den i SJ:s regi drivna resrouten till Nordkap startar i Luleå. Med tanke på att flyglinjen slutar där, skulle förbindelser just med denna turistled och med övriga turistattraktioner i Norrbotten avsevärt försvåras.

Med stöd av vad jag här anförat anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet rikta följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för de enligt uppgift nya bestämmelsernas angående skyddsområdet för Bodens fästning utsträckande till bl. a. Luleå stad och trakten däromkring?

2. Har man för avsikt att helt förbjuda området för utlänningar eller kommer vissa dispensmöjligheter att föreligga såsom t. ex. för utlänningar, som redan har uppehållstillstånd i området och för turisttrafiken?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation ang. kompensation till odlare, som vållats skador genom den s. k. bollnässjukan, m. m.

Herr ANDERSSON i Björkäng erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Sedan några år tillbaka härjas stråsådesgrödorna och i synnerhet havren i Norrland och Bergslagen av en rad insektsangrepp, som populärt kal-

Interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

las »bollnässjukan». Insektsangreppen leder till att till synes frodiga sådesfält plötsligen börjar avtyna, att axbildningen står stilla och de plantor som förmår sätta ax inte har möjlighet att på normalt sätt fullborda kärnsättningen, så att endast ofullständiga kärnor bildas.

Skadornas omfattning framgår av en sammanställning på grundval av Statistisk årsbok, som visar att hektarskördarna för havre år 1921, alltså före sjukdomens uppträdande, för Gävleborgs, Kopparbergs och Bergslagsdelen av Örebro län utgjorde 1 623 kg, alltså praktiskt taget samma siffror som medeltalet för Jämtlands, Upplands och Södermanlands län, som detta år hade 1 640 kg.

År 1951 visar siffrorna från samma län 1 363 kg resp. 1 883 kg, alltså en minskning av hektarskördarna i de områden, där »bollnässjukan» härjat, med 240 kg per har eller 16 procent, under det att de närliggande län, som undgått skadegörelse och som tagits med som jämförelsematerial, ökat 243 kg per har eller 15 procent.

Omräknat i penningar skulle sålunda skördeförlusten för enbart havren i de skadade områdena under år 1951 belöpa sig till i runt tal 7,4 milj. kronor. Medräknar man övriga sådesslag som drabbats kommer man troligen till minst tredubbla penningförlusten eller ca 22,2 milj. kronor. Då sjukdomen synes vara i ständig utbredning torde det vara nödvändigt med effektiva bekämpningsåtgärder.

Statens växtskyddsanstalt har bedrivit ett intensivt forskningsarbete dels för att utröna vilka skadeinsekter, som åstadkommit största skadorna, dels för att undersöka vilka bekämpningsmetoder, som skulle kunna komma i fråga. Det synes numera klarlagt, att de största skadorna förorsakas av ängsstriten och det s. k. vitaxkvalstret. Ängsstriten lägger sina ägg i strået, varefter larverna genomborrar detsamma samt suger upp växtsaften i strå och blad. Vitaxkvalstret skadar på ungefär samma sätt men

synes dessutom förgifta växterna. Besprutning eller bepudring i bekämpningssyfte torde vara tekniskt ogenomförbart. Då såväl ängsstriten som vitaxkvalstret synes övervintra i de växtdelar, som stannar kvar på åkern efter skörden, skulle bränning av stubbåkrarna verksamt kunna bidra till utrotning av skadedjuren. Att få stubben att brinna är ingalunda någon lätt sak, men forskningen avser att få fram användbara apparater härför.

I anledning av vad ovan anförts får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Kan det förväntas att de odlare, som vållats avsevärda skador genom den s. k. »bollnässjukan», kan erhålla kompensation för densamma?

2. Har statens växtskyddsanstalt tillräckliga resurser i penningmedel och personal för att på kortast möjliga tid lösa frågan om effektiva bekämpningsåtgärder?

3. Finnes medel anvisade för att tekniskt fullfölja de åtgärder för bekämpande av skadedjuren, som kan komma att föreslås av växtskyddsanstalten?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr WIDÉN, som anförde: Herr talman! I början av 1952 fick telegrafkommisarien i Filipstad, Hakon Danred, som i denna befattning äger att antaga telefonlever, en hänvisning från arbetsförmedlingen på orten om en ung, kvinnlig arbetssökande, fröken Gun

Interpellation ang. spörsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

Bäckman. Fröken Bäckman var till följd av ett medfött konstitutionsfel i ena höftleden något halt. Vederbörande verksläkare ansåg dock icke lytet utgöra något hinder för tjänstgöring som telefonist utan tillstyrkte anställning. För läkaren hade fröken Bäckman emellertid uppgivit, att hon hade för avsikt att senare undergå operation för att bli av med lytet. På grund härav föreslog läkaren, att fröken Bäckman antoges som telefonelev, om så ansågs erforderligt med reservation för att sjukavlöning och bidrag till läkarvård etc. inte skulle utgå under den tid, som krävdes för operationen och därav föranledd sjukledighet. Denna tid beräknades av läkaren till ett halvt år.

I detta läge vände sig telegrafkommisarien Danred, som med verksläkarens tillstyrkan ansåg sig oförhindrad att antaga fröken Bäckman som telefonelev, med en skrivelse av den 16 februari 1952 till telegrafstyrelsen för att för dess prövning underställa den speciella frågan, huruvida i fröken Bäckmans anställningsvillkor skulle intagas sådan reservation, som vid sjukledighet till följd av lytet undantogs henne från de förmåner, som det allmänna lönereglementet eljest stadgar för ledighet och vård vid sjukdom.

Den 7 april 1952 behandlade telegrafstyrelsen ärendet och beslöt att fröken Bäckman *inte* skulle antagas som telefonelev. Ungefär två veckor senare underrättades telegrafstyrelsen genom distriktsbyrån i Göteborg om att fröken Bäckman redan tidigare antagits som telefonelev av telegrafkommisarien i Filipstad. Med anledning härav beslöt telegrafstyrelsen den 5 augusti, att fröken Bäckman tills vidare skulle arvodesanställas med viss lön men inga andra förmåner än semester, »såvida icke telegrafstyrelsen i särskilt fall anorlunda bestämmer». Senare — den 24 september — har fröken Bäckman genom skrivelse från distriktschefen i Göteborg tillerkänts fria läkemedel och

fri vård av tjänsteläkaren samt medgivits rätt att till distriktschefens prövning få anmäla förhållande, varigenom hon, om hon anställts på vanliga villkor, skulle utnjutit social förmån från telegrafverket, men till vilken hon nu icke är berättigad.

I den vidare handläggning av ärendet, som föranletts av telegrafkommisarie Danreds framställningar, har telegrafstyrelsen försvarat sitt första beslut att vägra anställning med hänvisning till att den inte kände till att telegrafkommisarie Danred antagit henne som elev. Den har dessutom hävdat att telegrafkommisarien med hänsyn till rådande omständigheter inte ägde rätt att anställa fröken Bäckman. Även om frågan om telegrafkommisariens befogenhet att besluta om anställningen inte saknar intresse, måste dock denna speciella fråga anses vara av underordnad betydelse. Huvudintresset knyter sig helt naturligt till telegrafstyrelsens beslut av den 7 april.

Som i hög grad anmärkningsvärt måste man beteckna detta telegrafstyrelsens första beslut att vägra fröken Bäckman anställning. Styrelsen har varit angelägen att betona, att det icke var fröken Bäckmans lyte i och för sig som föranledde dess avslagsbeslut. Som skäl har telegrafstyrelsen (i skrivelse av den 9 oktober 1952) anfört, att den inte ansåg det som rimligt att telegrafverket skulle åsamkas de med operationen och med den därmed sammanhängande ledigheten förenade kostnaderna. Det var »över huvud taget inte lämpligt att anställa en person, om vilken man med anledning av läkarens ut-sago redan på förhand visste, att hon skulle inom en nära framtid undergå en operation, som skulle föranleda sjuk-skrivning under minst ett halvt år. En anställning syntes i det läget lämpligen böra anstå till dess operationen utförts».

Styrelsens omsorg att icke ikläda telegrafverket betungande betalningsför-

Interpellation ang. spørsmålet, huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

pliktelser är i och för sig vällovlig. Men det kan med skäl ifrågasättas om styrelsen i detta fall följt humana anställningsprinciper. Det må först fastslås, att fröken Bäckmans hälsotillstånd icke utgjort hinder för anställning vid verket. Detta är också telegrafstyrelsens åsikt. Över huvud taget synes styrelsen svårligen kunna åberopa tjänsteläkarens utlåtande, alldenstund denne *tillstyrkt* anställningen. »Med hänsyn till hennes lyte synes mig en framtid som telefonist vara den bästa tänkbara för sökanden», framhåller läkaren i intyget. Det av telegrafstyrelsen åberopade skälet — den framtida operationen vilken för övrigt inte av läkaren uppgivits vara nära förestående — leder till uppenbarligen ohållbara konsekvenser. Det principspörsmål, som telegrafstyrelsen här tar ställning till, är frågan, huruvida eller i vad mån en brist i hälsotillståndet skall påverka en arbetssökandes möjligheter att vinna statsanställning. Telegrafstyrelsens avslagsbeslut innebär en mycket rigorös inställning. Det kräves enligt den uppfattning styrelsen här gjort sig till tolk för inte blott sedvanligt friskhetsintyg och lämplighetsförklaring från läkaren. Den arbetssökande får över huvud taget inte lida av någon åkomma, med vilken är förenad några förutsebara läkemedels- eller andra kostnader. Att åkomman inte i och för sig är till hinder för tjänsten i fråga gör ingen ändring. Det föreligger nämligen enligt telegrafstyrelsens förut citerade skrivelse av den 9 oktober 1952 över huvud taget »vid begagnande av de i statens allmänna avlösningsreglemente angivna reguljära anställningsformerna — — — icke någon författningensenlig möjlighet att fränkänna en anställd en under anställningen inträdande rätt till sjuklön och sjukvård». Bortsett från att telegrafstyrelsen genom sitt senare beslut att anställa fröken Bäckman med uttryckligt undantag av alla andra sociala förmåner än semester i handling har motsagt sig själv, så

bör det från statsmakternas sida klargöras, huruvida de principer telegrafstyrelsen här givit uttryck åt och tillämpat är författningensenliga eller, om de inte strider mot givna författningar, efterföljansvärda. För min del har jag svårt att tro, att de skulle fylla det förstnämnda kravet. Efterföljansvärda är de enligt min mening i varje fall icke.

I Kungl. Maj:ts kungörelse nr 322/1949 stadgas: »Partiellt arbetsföra, som vid anställningstillfället anses kunna fullgöra normal arbetsprestation, anställas, om arbetshindret anses vara stationärt eller förväntas ur arbetssynpunkt utveckla sig gynnsamt, på samma villkor som personer, vilkas hälsotillstånd icke företer några brister.» Det är ovisst huruvida fröken Bäckman kan klassificeras såsom partiellt arbetsföra. Men även om så vore fallet, så är det uppenbart, att hon erhållit sämre villkor än vad här citerade kungörelse i och för sig synes ge henne rätt till. Svårigheterna för de partiellt arbetsföra är stora nog utan att staten som arbetsgivare behöver intaga en speciellt avvisande hållning. I en skrivelse av den 15 augusti 1952 framhåller verksläkaren bl. a. följande: »Det synes mig vara av oerhörd social och principiell betydelse att hinder icke lägges i vägen för en ung kvinna bara därför, att hon har ett lyte, vilket kan betraktas som ett skönhetsfel och som icke har någon annan betydelse för hennes tjänstduglighet än att hon i framtiden torde behöva något halvårs sjuktjänstledighet.» Den uppfattning som här kommit till uttryck hade man hoppats i våra dagar vara självklar och allmän. Den anställningsfråga, som här berörts, visar att så tyvärr icke är fallet.

Fröken Bäckman har som inledningsvis nämndes genom ett senare beslut anställts som telefonelev. De fastställda anställningsvillkoren är dock på väsentliga punkter oklara. I fråga om avlösningsförmåner under sjukledigheter

Interpellation ang. vissa spörsmål rörande Svenska skifferoljeaktiebolaget. — Interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

och andra ledigheter liksom vid behov av sjukhusvård och av läkarvård av annan än verksläkaren gäller sålunda för henne blott, att anmälan i varje särskilt fall skall insändas till distriktschefen i Göteborg, vars beslut hon har att för var gång avvakta. En dylik oklarhet i anställningsvillkoren kan inte anses skänka den grad av trygghet, som den statliga arbetsgivaren i särskilt hög grad bör vara mån om att eftersträva.

Anmärkningsvärd är slutligen den långt utdragna handläggningstiden av detta ärende inom telegrafstyrelsen. Telegrafkommissarie Danreds första skrivelse var daterad den 16 februari 1952. Telegrafstyrelsens beslut kom den 7 april 1952, alltså nästan två månader senare. Den 21 april 1952 fick telegrafstyrelsen veta, att fröken Bäckman var anställd som telefonelev. Den 5 augusti 1952, alltså mer än tre månader senare, fattade telegrafstyrelsen sitt beslut, att fröken Bäckman skulle anställas. För den anställningssökande betyder dessa långt utdragna handläggningstider endast ett ökat mått av oro och osäkerhet. En snabbare behandling är nödvändig.

Med stöd av vad jag här ovan anfört får jag så anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att telegrafstyrelsen handlade principiellt riktigt, då den i sitt beslut av den 7/4 1952 på angivna grunder vägrade vederbörande anställning?

2. Om så icke är fallet, vilka åtgärder avser herr statsrådet vidtaga för att förhindra ett uppreparande?

Denna anhållan bifölles.

§ 11.

Interpellation ang. vissa spörsmål rörande Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SJÖLIN, som anförde: Herr talman! För någon tid sedan begärdes av representanter för Skattebetalarnas förening att få möjlighet närmare studera i första hand de ekonomiska förhållandena i Svenska skifferoljeaktiebolaget. Detta förvägrades, vilket väckte ett visst uppseende. För en utomstående föreligger icke möjlighet att bedöma vilka skäl som från Skattebetalarnas förenings och från bolagets sida förelåg vid deras ställningstaganden. Då det här emellertid rör ett principiellt förhållande, nämligen möjligheterna till insyn i statsägda företag, synes en närmare redogörelse vara på sin plats.

Med anledning av den därefter i pressen följande diskussionen, vore det inte minst ur bolagets synpunkt önskvärt att få bolagets utveckling belyst i relation till de prognoser, som uppställdes av 1948 års kvarntorpsutredning.

Med stöd av det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för de närmare omständigheterna kring vägran att låta Skattebetalarnas förening ta del av vissa uppgifter rörande i första hand ekonomiska förhållanden inom Svenska skifferoljeaktiebolaget och belysa frågorna ur principiell synpunkt?

2. Vill herr statsrådet vidare ge en allmän orientering rörande Svenska skifferoljeaktiebolagets utveckling ställd mot bakgrunden av de prognoser, som uppställdes av 1948 års kvarntorpsutredning?

Denna anhållan bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

Herr AHLSTEN erhöll på begäran ordet och yttrade: Alltsedan statens järn-

Interpellation ang. tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

vägar övertagit driften i Gotlands järnvägar har på driften redovisats betydande årliga underskott. Orsakerna härtill torde vara flera. De korta avstånden och begränsade möjligheterna till inkomster för såväl persontrafiken som fraktgodstrafiken gör, att den organisatoriska uppläggningsen av driften säkerligen bör ordnas på ett annat sätt än vad som är vanligt inom SJ:s övriga verksamhetsområden. Det är med verklig oro som Gotlands folk tar del av de stora årliga driftunderskotten för såväl järnvägsdriften som godstrafiken. Under det senaste året har också vissa förhandlingar förts från järnvägsledningens sida med kommunerna om nedläggande av vissa delar av Gotlands järnvägsnät, samtidigt som man nu från ledningens sida begär samarbete med kommunala förtroendemän i syfte att skaffa järnvägarna större inkomster. Av meddelande i pressen har framgått att kungl. järnvägsstyrelsen i skrivelse till regeringen skulle begära nedläggning av järnvägssträckorna Roma—Slite och Roma—Hablingbo. För ett län som Gotland, vilket ligger så isolerat, innebär en så betydande inskränkning i den fasta reguljära trafiken en synnerligen allvarlig sak inte minst av psykologisk art. Det förefaller rimligt att med hänsyn till de förhållanden, som är speciellt rådande på Gotland, och med hänsyn till det samarbete, som nu från järnvägsledningens sida ifrågasättes, en driftkommitté bestående av representanter för näringslivet och de kommunala organen fick tillfälle att samarbeta med ledningen för järnvägen på Gotland under någon tid, innan åtgärder vidtoges från regeringens sida för nedläggande av driften av vissa bandelar.

Med hänsyn till vad jag här anfört får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande interpellation:

Vill herr statsrådet medverka till tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar bestående av representanter för näringslivet och de kommunala organen på ön och i avvaktan på resultatet av en dylik kommittés arbete uppskjuta avgörandet av inskränkingen av järnvägsdriften på Gotland?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmäldes, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning att utskottet måtte föreslå riksdagen att dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att vidtaga erforderliga försöksanordningar för utgivning jämväl under 1953 års riksdag av tryckta debattprotokoll dels ock, under förutsättning av bifall härtill, bemyndiga fullmäktige att för ifrågavarande ändamål taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 150 000 kronor av vederbörande under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslag.

Denna anmälan bordlades.

§ 14.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.51 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Lördagen den 1 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidna oktober.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutsrottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning att utskottet måtte föreslå riksdagen att dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att vidtaga erforderliga försöksanordningar för utgivning jämväl under 1953 års riksdag av tryckta debattprotokoll dels ock, under förutsättning av bifall härtill, bemyndiga fullmäktige att för ifrågavarande ändamål taga i anspråk ett belopp av förslagsvis 150 000 kronor av vederbörande under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. uppförda förslagsanslag.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Löfroth* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående redogörelse för frågan om utsträckning av bestämmelserna rörande skyddsområdet för Bodens fästning till bl. a. Luleå stad och trakten däromkring, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Björkäng vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående kompensation till odlare, som

vällats skador genom den s. k. bollnäs-sjukan, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Widén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående spörsmålet huruvida sjukdom eller lyte, som kan förväntas medföra behov av ledighet och föranleda kostnader för sjukvård, bör utgöra hinder för vinnande av anställning i statens tjänst.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Sjölin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående vissa spörsmål rörande Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Ahlsten* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående tillsättande av en driftkommitté för Gotlands järnvägar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 245 angående lönegradsplace-

Svar på interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

ring för viss biträdespersonal m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 9.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen:

nr 674, av herrar *Ericsson* i Näs och *Rubbestad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 240, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376), m. m., och

nr 675, av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, angående täckning av kostnaderna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till andra kammarens talman.

Undertecknad hemställer härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. 4 nov. t. o. m. den 15 nov. för resa utomlands.

Stockholm den 29 okt. 1952.

Ossian Sehlstedt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.04 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 4 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna oktober.

§ 2.

Svar på interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som anförde: Herr talman! Fru Nordgren har i en interpellation till mig riktat följande frågor:

Är det inom den närmaste tiden att förvänta förslag till sådan ändring i gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn i och utom äktenskapet, att barnens bästa i främs-

ta rummet tillgodoses när fråga uppstår om barns förflyttning från fosterhem? Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att påskynda utredningsarbetet i denna del och snarast möjligt framlägga för riksdagen de förslag till ändringar i berörda avseende vartill utredningen kan föranleda?

Som svar härpå får jag anföra följande:

Barnavårdskommittén, som tillsattes 1950, har till uppgift att göra en översyn av barnavårdslagstiftningen och utreda därmed sammanhängande spörsmål. Bland de frågor, som särskilt omnämnes i kommitténs direktiv, märkes frågan om åtgärder för att skydda barn mot sådan flyttning från fosterhem som kan lända barnet till men. Kommittén har anmodats att undersöka, om det är möjligt att komma

Svar på interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

till rätta med problemet genom att temporärt inskränka den legala vårdnadshavarens rättsliga möjlighet att utöva den i vårdnaden ingående befogenheten att bestämma barnets vistelseort.

Enligt vad jag inhämtat har kommittén ingående diskuterat vilka lagstiftningsåtgärder som här kan komma i fråga och särskilt prövat den lösning, som rekommenderades i 1949 års proposition om föräldrabalken, nämligen att ge barnavårdsmyndigheterna förstärkta maktmedel att förhindra olämpliga fosterbarnsflyttningar. Kommittén har vidare införskaffat material för att bedöma omfattningen av förflyttningar från fosterhem till skada för barnet samt barnavårdsmyndigheternas nuvarande benägenhet och möjlighet att påverka vårdnadshavaren i sådana fall.

Kommittén har funnit, att det är mycket önskvärt att man utan dröjsmål tillgodoser behovet av förstärkta medel mot olämpliga fosterbarnsflyttningar, och har därför övervägt att lösa denna fråga separat, innan kommitténs arbete i övrigt slutföres. Det har emellertid visat sig, att uppgörandet av ett förslag till separat lagstiftning på detta område kräver ett omfattande arbete från kommitténs sida. Införandet i barnavårdslagen av någon ny form av tvångsingripande från barnavårdsnämnds eller barnavårdsmans sida — ett förbudsinstitut — för att förhindra olämpliga omplaceringar av fosterbarn fordrar bl. a. att detta institut noggrant avväges mot och inpassas bland övriga former av ingripanden från barnavårdsmyndigheternas sida. Detta kräver en total genomgång av barnavårdslagen samt en större eller mindre omarbetning av ett stort antal stadganden däri. Detta arbete, varunder även andra lösningar av förevarande problem måste övervägas, skulle avsevärt fördröja kommitténs övriga arbete, samtidigt som ett separat förslag oundgängligen skul-

le bli lidande av att bygga på en barnavårdslagstiftning, som i övrigt endast nödtorftigt anpassats till förslaget.

Kommittén har därför ansett sig inte böra upptaga problemet om fosterbarnens skyddande mot olämpliga förflyttningar till särskild behandling i förtur. När kommitténs förslag kommer att framläggas kan ej nu angivas, men kommittén arbetar med all skyndsamhet.

När jag ansluter mig till kommitténs uppfattning i denna fråga, vill jag understryka, att jag väl inser vikten av snara åtgärder på detta område av fosterbarnsvården. Å andra sidan fäster jag stort avseende vid att kommitténs reformarbete i stort icke försenas, vilket blir fallet om denna fråga utbrytes till särbehandling.

Härefter yttrade:

Fru NORDGREN: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra mitt tack för den skyndsamhet varmed han besvarat de av mig framställda frågorna.

Jag är emellertid inte helt tillfredsställd med svaret. Visserligen noterar jag med tacksamhet, att herr statsrådet säger, att han mycket väl inser vikten av snara åtgärder på detta område, men av fortsättningen av svaret framgår, att förslag i ärendet inte kommer att föreläggas riksdagen förrän den sittande kommittén företagit en total genomgång av hela barnavårdslagstiftningen. Detta kan ju dröja årtal, och under tiden pågår dessa upprörande tvångsflyttningar av värlösa barn, vilkas bästa många gånger får stå tillbaka för maktlystna föräldrar eller fosterföräldrar. Jag har svårt att förstå att hela barnavårdslagstiftningen skulle behöva gås igenom innan några åtgärder mot tvångsflyttningar av barn viddages. Vi har ju för inte så värst många år sedan genom-

Svar på interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

fört en särskild fosterbarnslag, och jag hade tänkt mig att man i denna skulle kunna inpassa vissa bestämmelser för att förhindra vad som nu pågår med tvångsförflyttningar och liknande. Denna fråga har varit aktuell ända sedan fem år tillbaka, då den i min interpellation åberopade motionen avlämnades. Att detta varit fallet framgår inte minst av första lagutskottets utlåtande över motionen, i vilket hemställdes att riksdagen måtte anhänga hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i syfte att bereda barn skydd mot flyttning från fosterhem till skada för barnet. Båda kamrarna beslöt i enlighet med utskottets förslag, om jag inte missminner mig, utan debatt. Sedan dess har frågan allt mer och mer aktualiserats på grund av de ofta förekommande tvångsförflyttningarna av barn från fosterhem, detta ofta med anlitande av polismakt. Allmänheten är djupt upprörd över den behandling dessa barn ibland får. Detta framgår inte minst av svaren på en helt nyligen företagen gallupundersökning rörande denna sak, varvid inte mindre än 85 procent ansåg att fosterföräldrarna borde ha rätten till barnet, av dessa dock en procent med en viss reservation. Detta tror jag nu skulle vara att gå alldeles för långt, ty naturligtvis finns det en mängd fall där föräldrarnas rätt bör gå före fosterföräldrarnas.

För mig gäller det inte vare sig föräldrarnas eller fosterföräldrarnas rätt utan barnets rätt och barnets bästa. Detta bör gå före de båda andra parternas rätt. Barnavårdsmyndigheterna är också med rätta upprörda över tvångsingripandena. Det skulle vara frestande att här citera ett yttrande härförleden i en kvällstidning av en av de sakkunniga i den statliga barnavårdskommittén, barnavårdsdirektör Ragnhild Berglind, en av vårt lands främsta experter på detta område,

men jag avstår. Hennes ledamotskap i barnavårdskommittén borgar för att barnens rätt med all kraft kommer att hävdas inom kommittén.

Jag vill till sist uttala den förhoppningen att kommittén, såsom upplystes av statsrådet, kommer att arbeta med all skyndsamhet och att förslag till ändrad lagstiftning med skydd för barnen inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att föreläggas riksdagen.

Likaså vill jag hoppas, att man inom kommittén tar upp frågan om skilsmässobarnens och styvbarnens skydd till behandling, varom jag även för några år sedan motionerade, och att barnavårdsmannaskapet för skilsmässobarn, som nu är fakultativt, görs obligatoriskt. Även här är det ju ofta barnen som får sitta emellan och slitas mellan föräldrarna. Man bör här komma fram till en något rimligare behandling av dessa stackars barn, som ofta får sitt liv snedvridet genom vad som företagits med dem. Jag tycker att i en tid som vår, då samhället gör stora ekonomiska uppoffringar för att skydda barnen fysiskt, bör det snarast skapas skydd för deras psykiska vård. Ty vanvård i psykiskt hänseende kan sätta djupa spår för hela livet och skapa en socialt missanpassad människa, medan de fysiska missförhållandena kan rättas till genom att barnavårdsmyndigheterna i sådana fall har mycket större befogenheter att ingripa.

Herr HALLÉN: Herr talman! Anledningen till att jag tar till orda i denna fråga är, att jag i över 30 år har varit lokalombud för Stockholms stads barnavårdsnämnds utackorderingsbyrå, och som sådan har jag förmedlat åtskilliga hundra, jag skulle tro 300 à 400, barns placering i fosterhem. Jag vågar därför påstå, att jag äger en viss erfarenhet på detta område.

Jag måste då först i största allmänhet säga, att vi inte kan vara nog tacksam-

Svar på interpellation ang. ändring av gällande lagstiftning rörande vårdnadsbefogenheten av barn.

ma för att vi i vårt land på landsbygden äger denna tillgång på hem, där man inte bara därför att man är barnlös önskar ta emot ett värnlöst barn, utan där verkligen människokärlek och barmhärtighet är drivfjädern för människorna att ta på sig det ansvar och det omak, som är förenat med att ta emot ett fosterbarn. Det har varit en stor tillgång, inte minst för våra storstäder, att kunna räkna med dessa fosterhem. Tyvärr är tendensen nu sådan, att dessa hem snarare avtar i antal än ökar i framtiden.

Min erfarenhet är också, att de konflikter som här är på tal — och de har under senare tider blivit allt vanligare — inte märktes så mycket under tidigare år. Det är nu inte alls ovanligt, framför allt inte om det är fråga om flickor, att när ett barn har vistats i ett gott hem och uppnått låt oss säga 12 eller 13 års ålder, så dyker modern upp och styrker att hon nu lever under sådana förhållanden, att hon har rätt att återfå sitt barn. Detta sker, även om det är de mest egoistiska intressen som driver henne. Det ligger i öppen dag vilka konflikter detta kan leda till.

En ännu värre situation uppstår, då en mor, som inte på årtal har hörts av och inte stått i kontakt med fosterhemmet, en vacker dag dyker upp och visar på, att hon nu lever i sådana villkor, att det inte längre finns några hinder för henne att ta till sig sitt barn, men där man kan fastslå att motivet för modern, och eventuellt också för hennes nye make, att få barnet till sig är, att de därigenom kan få en större bostadsrabatt, därför att de då kan räkna sig till godo ytterligare ett barn. På det sättet kan de tillgodogöra sig större sociala förmåner. De har ofta inte det ringaste intresse av det barn, de skall ta till sig. De tragiska situationer som därvid uppstår, förstår var och en.

I Värmland upprördes befolkningen i somras av ett mycket pinsamt fall, det s. k. Töcksfors-fallet, som också gick igenom pressen. Där var det fråga om en

pojke, som hade vistats flera år i ett fosterhem. Modern hade trots uppmaningar aldrig besökt honom. Till slut framträdde hon emellertid och yrkade på att få ta barnet till sig. Stockholms barnavårdsnämnd avstyrkte, men högre myndigheter biföll framställningen, och klockan sex en morgon infann sig polispersonal och distriktssköterska för att avhämta barnet, vilket skedde under mycket tragiska förhållanden, som var och en kan förstå.

Det hände också en annan episod i västra Värmland, vilken min kamrat bakom mig här i kammaren, herr Spångberg, skulle kunna vitsorda, eftersom han delvis var engagerad i den. Det gällde då en liten flicka, vars fosterföräldrar var mycket välbärgade men barnlösa. Flickan hade vistats hos dem under flera år. Så dyker modern upp och tilltvingar sig rätt att få hämta tillbaka barnet. Herr Spångberg minns själv hur vi försökte vinna rättelse i detta fall och uppsökte modern, som bodde i en av Gamla stans gränder och där jag själv med egna ögon såg, att förhållandena inte var lämpliga alls för det lilla barnet. Vi lyckades inte, utan barnet måste ifrån de ljusa och lyckliga förhållanden, vari det levat, kastas in i denna helvetesbrand en gång till.

Jag skulle kunna referera ett annat fall från Bengtsfors järnvägsstation härom året och med precis samma förutsättningar. Det gällde en pojke i sju—åttaårsåldern som, när han såg moderns ombud som skulle hämta honom, greps av en hysterisk skräck. Han förde sådant väsen att järnvägspersonalen till slut grep in och tog hand om pojken, som återfördes till fosterhemmet. Hur det gick i fortsättningen vet jag inte.

Dessa tragiska förhållanden, som utspelas gång efter annan, påkallar naturligtvis en rättelse och en lagstiftning. Man har ibland menat, att det räcker med att man får prejudicerande utslag från myndigheterna. Det räcker inte, ty uppfattningarna kan skifta, och den ena myndigheten dömer si och den

Svar på interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

andra så. Vad man kan kräva är väl å ena sidan att man skall skydda den naturliga moderns rätt, framför allt i de fall då hon uppehåller en rimlig kontakt med sitt barn och med fosterhemmet. Men å andra sidan måste man också kräva, att när en mor icke har någon kontakt under årtal med sitt barn och när barnavårdsnämnden kan vitsorda, att det skulle leda till verkligt men för barnets andliga hälsa att bli flyttat till en främmande miljö, där skall lagstiftningen kunna skydda ett barn.

Det är därför en verklig lagstiftning erfordras, och den skulle komma att för tusentals hederliga fosterhem i vårt land kännas såsom en befrielse och en lättnad.

Fru NORDGREN: Herr talman! Jag är mycket tacksam mot herr Hallén för detta omvittnande av hur viktig denna angelägenhet är och hur betydelsefullt det är att man snarast möjligt får en ändring till stånd. Jag har också massor av exempel, men jag har inte velat anföra dem här, då jag tycker att pressen dagligen och stundligen haft referat dels av fall, då barn dömts bort, dels av hur illa detta verkar på barnen och hur detta också upprör både den stora allmänheten och barnavårdsmyndigheterna.

Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att herr statsrådet påskyndar denna utredning så mycket som möjligt och dessutom att det ännu en gång överväges, om man skall behöva vänta två, tre år innan åtgärder vidtages och om man ändå inte i avvaktan härfpå skulle kunna ordna med någon provisorisk lagstiftning på detta område. Eventuellt skulle man väl i så fall kunna knyta den till den fosterbarnslagstiftning vi har och som ju — jag nämnde det förut — inte är så värst gammal.

Jag vädjar som sagt till herr statsrådet, och när jag gör det tror jag att jag uttalar många människors önskemål, ty de nuvarande förhållandena är verkligen upprörande. De kommer också att kosta samhället en hel del, ty man kan

inte begära att dessa barn, som aldrig fått känna trygghet utan slites från det ena stället till det andra och många gånger far psykiskt illa, skall kunna få samma inställning till samhället som de barn, som får växa upp i lugn och trygghet.

Herr Hallén framhöll också en sida av saken som jag tror är berörd i motionen, nämligen att det kommer att bli mycket svårt att skaffa goda fosterhem under nu rådande förhållanden. Fosterföräldrarna är helt naturligt upprörda över att, sedan de själva haft allt besvär med ett barn och lämnat det all kärlek och omvårdnad under kanske ett tiotal år, så skall man utan vidare, med bistånd av myndigheter, kunna slita barnet ifrån dem, när detta känner sig rotfäst i hemmet. Det är även betecknande att det inte alltid är föräldrakärlek som är anledningen till att de rätta föräldrarna begär ett barn tillbaka. Ty sådana tendenser märktes aldrig på den tid då vi inte hade barnbidrag, bidragsförskott och bostadsbidrag till barnfamiljer med mera sådant. Man kan kanske invända att dessa belopp inte är så stora, att de skulle föranleda dylika aktioner, men det är dock en rejäl inkomst man får till sin övriga. Är barnet i fråga dessutom så pass vuxet att man kan ha nytta av det, så är dessa samverkande omständigheter många gånger ett minst lika starkt motiv för återkrävande som den s. k. föräldrakärleken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som anförde: Herr talman! Herr Dahlgren har frågat, om

Svar på interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhällseliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

från regeringens sida överväges åtgärder i syfte att hindra företagen att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhällseliga organ avskeda arbetskraft. Vidare frågar herr Dahlgren, om regeringen avser att med ledning av erfarenheterna från den senaste tidens sysselsättningsminskning vidtaga särskilda åtgärder — och i så fall vilka — för upprätthållande av full sysselsättning inom näringslivets olika grenar.

Jag vill med anledning av dessa frågor erinra om vad som förekom i första kammaren i april i år, då den s. k. Suchard-affären behandlades i en interpellationsdebatt. Jag talade då för ett vidgat och fördjupat samarbete mellan företagen och samhällsorganen när det blir tal om driftinskränkningar och sysselsättningssvårigheter. Här kan också erinras om att det föreligger överenskommelse mellan arbetsmarknadsmyndigheten och industrien om varselskyldighet vid permittering på samma sätt som en liknande överenskommelse är införd i huvudavtalet mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer.

Det är min uppfattning, att varselsystemet hittills fungerat så tillfredsställande att det icke föreligger skäl att slå in på nya vägar.

Det är på sin plats att i detta sammanhang uttala, att det alldeles övervägande flertalet arbetsgivare, som råkat i svårigheter då det gäller att sysselsätta sin arbetskraft, visat sig ha en känsla av ansvar för de anställda, som jag tror fördelaktigt skiljer sig från förhållandena lät säga för något tiotal år sedan. Det förekommer emellertid alltjämt fall, då detta omdöme inte är berättigat. De väcker alltid stort uppseende bland allmänheten. Jag anser det nyttigt att sådana fall uppmärksammas och att ansvarslösa arbetsgivare brännmärkes på sätt som sker. Men jag vill samtidigt säga, att graden av uppmärksamhet beror på att företeelsen är sällsynt.

Interpellationen ger mig också anledning att erinra om regeringens inställ-

ning, att sysselsättningssvårigheter på en arbetsplats eller ett yrkesområde bör föranleda samhällsåtgärder för den friställda arbetskraftens övergång till andra arbetsplatser eller yrken. Kravet på full sysselsättning kan inte få innebära, att den enskilde ständigt skall garanteras samma arbete på samma arbetsplats. Vårt näringsliv måste kunna anpassas efter marknadens behov och möjligheter. Detta betyder inte att samhället överlåter arbetsmarknaden åt »krafternas fria spel». Tvärtom är myndigheterna — som vissa åtgärder under de senaste månaderna visat — beredda till ingripanden där och när sådana visar sig befogade för att bereda sysselsättning åt arbetslösa. Hittills har det inte funnits skäl att beträda några principiellt nya vägar i detta syfte.

Slutligen vill jag försäkra, att jag med oavslätlig uppmärksamhet följer utvecklingen på arbetsmarknaden. Jag har vidtagit åtgärder för att en ständig och intim kontakt skall upprätthållas mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och socialdepartementet.

Härpå yttrade

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för socialdepartementet för det lämnade svaret. Jag har tillåtit mig att, med hänvisning till den tilltagande arbetslöshet som har inträtt under senare tid, fråga socialministern, om regeringen överväger att vidtaga åtgärder i syfte att hindra vissa asociala tendenser från vissa företagsledningars sida. Jag har sagt i interpellationen och vill upprepa det här, att jag anser det vara upprörande att företag med stora vinstökningar bara med ett penndrag ställer hundratals arbetare på gatan, och jag har frågat om det inte är på tiden att staten skaffar sig det maktinstrument som är nödvändigt, om man skall stävja dylikt.

På en rad platser i vårt land har arbetare med mångårig anställningstid

Svar på interpellation ang. åtgärder i syfte att hindra företag att utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ avskeda arbetstagare, m. m.

plötsligt blivit överflödiga för det kapitalistiska profitintresset. Många av dem har fått lämna hemorten och ställts inför svårigheten att söka omplacera sig i främmande miljö. En del av dem, exempelvis textilarbetarna, har plötsligt blivit eftertraktade igen.

I den rapport, som konjunkturinstitutet nyligen har lämnat, framhålles att tendenserna i dagens läge tyder på en återhämtning inom konsumtionsvaruindustrierna och särskilt inom textil- och konfektionsindustrien samt skindustrien. Å andra sidan föreligger det risk för en nedgång i verkstadsproduktionen, enligt vad som säges i samma rapport. Därefter konstaterar man en minskning av orderstockarna från 1 september föregående år till samma tidpunkt i år. Inom järn- och metallmanufakturbranschen utgör minskningen omkring 40 procent och för exportorder omkring 50 procent. På en fråga om den väntade orderingången under hösten 1952 i jämförelse med samma period 1951 har flertalet företag uppgivit, att de räknar med nedgång, i många fall av betydande storlek.

Enligt konjunkturinstitutets rapport är den minskning i sysselsättningen av 3 procent som där redovisas för hela industrien sannolikt underdimensionerad. Den arbetslöshet som har inträffat drabbar i första hand kvinnorna och de icke yrkesutbildade männen. Som ett litet exempel på hur läget har förändrats kan jag citera ur rapporten att vi år 1949 hade 51 sökande på 100 lediga platser för kvinnor, medan det samma tid i år var 258 som sökte 100 platser. Ur arbetsförmedlingsstatistiken kan man utläsa, att efterfrågan på arbetskraft starkt nedgått och att antalet lediga platser reducerats med 20 till 25 procent.

Då verkstadsindustrien nu tydligen står i tur att vidkännas vad andra grenar tidigare har genomgått, kanske det kan vara av intresse att se något på den utredning i frågan som Metallindustriarbetarförbundet har företagit.

Förbundet har bl. a. frågat avdelningarna, hur många arbetare som permitterats sedan april i år. Av de svar som inlämnats fram till oktober — de täcker inte hela fältet — framgår att permitteringar och avskedanden berör omkring 5 000 metallarbetare men att man på grund av andra omständigheter, som jag inte anser mig böra gå in på här, kan uppskatta hela styrkan av arbetare som hittills fått direkt kännning av konjunkturdämpningen till ca 10 000.

Det är mot denna bakgrund som jag har ställt frågan till regeringen, om den vill vidtaga åtgärder mot arbetsgivare som, i många fall på ett brutalt sätt, ensamma bestämmer om anställningarna, och i så fall, vilka åtgärder den ämnar vidtaga.

Av det svar som socialministern nu har lämnat framgår bl. a., att enligt hans uppfattning varselsystemet hittills har fungerat så tillfredsställande att det icke föreligger skäl att slå in på nya vägar. Jag kan inte betrakta detta resonemang som ett svar på mina frågor, då ju varselsystemet på intet sätt kan betraktas som vare sig tröst eller hjälp vid ett avskedande.

Sedan kan jag tillägga, att min 35-åriga anställning inom industrien har lärt mig att arbetsgivarnas behandling av sina arbetare i allmänhet sammanhänger med konjunkturerna. Vid full sysselsättning är det givetvis lättare att vinna förståelse bland arbetsgivarna för vissa krav, men vid dålig arbetstillgång blir det genast betydligt svårare. De senaste riksomtalade händelserna vid Volvo i Göteborg har erinrat arbetarna om hur mycket de fortfarande har att kämpa för innan man över huvud taget kan börja tala om industriell demokrati.

Socialministern säger i svaret, att kravet på full sysselsättning inte kan få innebära att den enskilde ständigt skall garanteras samma arbete på samma arbetsplats. Jag vet mig inte ha ställt en sådan fråga i interpellationen, men jag har sagt, att där det är fråga

Svar på interpellation ang. frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting.

om företag som berikat sig på de anställdas insatser, där bör även finnas ett ansvar för de anställda som innebär, att man inte utan vidare och inte utan samråd med arbetsmarknads- eller andra samhälleliga organ kan avskeda arbetskraften.

Kan det vara ett samhällsintresse att man avskedar tusentals textilarbetare och sätter dem och deras familjer i stora svårigheter, inte minst i fråga om bostäder åt alla dem som tvingas lämna hemorten för att bosätta sig i främmande miljö, och sedan efter någon tid konstatera, att man på nytt behöver dem inom textilindustrin? Säger oss inte detta, att det måste finnas ett fel i systemet som tarvar rättelse?

Vad jag avsett med min interpellation är att åt de samhälleliga organen skulle ges befogenhet att direkt avstyra permitteringar och avskedanden och att i andra fall se till, att sådana icke verkställs förrän annat till arten, orten och löneförhållandena lämpligt arbete kunnat rekommenderas de avskedade. Jag har också sagt att staten i många fall genom beställningar och kreditlättnader skulle kunna förebygga driftinskränkningar för mindre företag.

En av de utvägar jag anvisat för att hindra arbetslöshet, nämligen genomförande av arbetstidsförkortning till fem dagars arbetsvecka, har statsrådet inte alls berört. Jag vet inte om detta kan tolkas så, att statsrådet inte är intresserad av en sådan utveckling. I så fall beklagar jag att fackföreningsfolkets krav har så litet stöd i regeringen.

Slutligen, när statsrådet försäkrar att han oavlatligt och uppmärksamt följer utvecklingen på arbetsmarknaden och har vidtagit åtgärder för att en ständig och intim kontakt skall upprätthållas mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och socialdepartementet, så låter ju detta vackert, men om inte dessa önskemål kombineras med skapandet av nödvändiga garantier, som tillåter myndigheterna att ingripa mot hänsynslösa arbetsgivare, kan man ju fråga sig vari

värdet består. Ett upprätthållande av den fulla sysselsättningen medför att man skapar det nödvändiga maktinstrumentet. I dag saknas detta, och konsekvensen därutav drabbar de arbetare som kastas ut på gatan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Huss frågat mig om den av föregående års riksdag begärda utredningen om åtgärder i anledning av de höjda avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting och städer utanför landsting, påbörjats och om jag är i tillfälle att uttala mig om när något förslag i ärendet kan komma att föreläggas riksdagen.

Jag anser mig först böra lämna en redogörelse för hur detta ärende aktualiserats.

På förslag av Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet har landstingen och städerna utanför landsting beslutat att fr. o. m. år 1951 väsentligt höja sina avgifter för s. k. utomlänspatienter. Avgifterna har sålunda för utomlänspatienter på lasarett, sjukstugor, förlossningsanstalter och sanatorier fastställts till för vård dag 30 kronor på allmän sal samt 40 kronor på halvskilt och 50 kronor på enskilt rum. Av dessa belopp erlägger hemortslandstinget i regel 27 kronor och patienten återstoden. Förutsättningen för hemortslandstingets bidrag är emellertid — fränsett vissa mindre vanliga fall — remiss från lasarett- eller sanatorieläkare inom det egna sjukvårdsområdet. I andra fall måste patienten betala hela avgiften själv. Vid remiss skall läkaren motivera varför

Svar på interpellation ang. frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting.

erforderlig vård icke kan beredas på annat specialistsjukhus eller på statligt sjukhus.

I motion av herr Huss vid föregående års riksdag anfördes, att höjningen av avgifterna för utomlänspatienter måste komma att medföra en minskning av sådana patienter på klinikerna i Lund och Malmö samt en ökning vid de halv- och helstatliga sjukhusen med deras lägre vårdavgifter. En sådan tendens hade redan visat sig bl. a. vid ortopediska kliniken i Lund. En minskad intagning av utomlänspatienter på klinikerna i Lund och Malmö komme emellertid att medföra den mycket ogynnsamma följden för undervisningen och forskningen vid nämnda kliniker, att det uppstode brist på tillräckligt allsidigt patientmaterial.

Med anledning av motionen upplyste statsutskottet, att det inhämtat, att man vid undervisningssjukhusen i Stockholm tyckt sig märka en tendens till ökning av antalet remisser. Denna ökning sattes i samband med de höjda avgifterna för utomlänspatienter vid kommunala sjukhus. Man kunde därför befara att remisserna skulle öka så starkt, att undervisningssjukhusen i Stockholm nödgades avvisa fall, vilka ur vård- och undervisningssynpunkt bort mottagas. Direktionen för karolinska sjukhuset hade bl. a. med hänsyn härtill beslutat att hos Kungl. Maj:t hemställa om höjning av legosängsavgifterna.

Utskottet ansåg dessa uppgifter styrka, att ett svårlost problem uppkommit genom höjningen av vårdavgifterna. Utskottet förutsatte därför, att Kungl. Maj:t skulle ta upp denna fråga till behandling. Man borde då å ena sidan eftersträva, att icke relationen mellan olika legosängsavgifter medförde, att lasarettssavdelningar vid kommunala sjukhus kom att stå helt eller delvis outnyttjade, medan stockning måhända kunde uppkomma vid de hel- och halvstatliga sjukvårdsanstalterna. Å andra sidan borde beaktas, att icke de hel- och halvstatliga sjukvårdsanstalterna till följd av

alltför högt satta vårdavgifter förlorade något av sin rikskaraktär. Utskottet uttalade vidare, att utredningen borde bedrivas med skyndsamhet, så att förslag snarast kunde föreläggas riksdagen.

Riksdagen fattade i denna del beslut i överensstämmelse med utskottets förslag.

Med anledning av riksdagens beslut och av medicinska fakulteten i Lund gjorda framställningar hölls i oktober 1951 en överläggning i inrikesdepartementet för att få ifrågavarande spörsmål allsidigt belyst. I sammanträdet deltog representanter för medicinalstyrelsen, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Malmöhus läns landsting, medicinska fakulteten i Lund, karolinska sjukhuset, Sahlgrenska sjukhuset, Akademiska sjukhuset i Uppsala samt Malmö allmänna sjukhus.

Vid sammanträdet framkom i huvudsak följande synpunkter.

Överenskommelsen mellan Stadsförbundet och Landstingsförbundet angående utomlänsvården betraktades av dessa organisationer som ett så väsentligt framsteg inom den kommunala sjukvårdsadministrationen, att förbunden icke kunde väntas vilja medverka till en revision av avtalet. Det syntes å andra sidan vara en angelägen uppgift, att läkarutbildningen och forskningen vid undervisningssjukhusen förfogade över tillräckligt och allsidigt patientmaterial. Svårigheter härvidlag hade emellertid i huvudsak endast gett sig till känna vid Lunds lasarett och särskilt vid sjukhusets ortopediska klinik. Beträffande ortopedvården enades man vid sammanträdet om att det lämpligen borde ankomma på utredningsmannen rörande vanföreläggningens och Eugeniahemmets organisation och personalbehov att även pröva vilka åtgärder som borde vidtagas för att tillgodose de aktuella behoven vid ortopediska kliniken i Lund. Åt den sakkunnige uppdrogs också att pröva detta spörsmål.

Frågan om vidtagande av åtgärder i anledning av de höjda avgifterna för

Svar på interpellation ang. frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting.

utomlänspatienter har emellertid sedermera kommit i ett nytt läge. Medicinska fakulteten i Lund har sålunda för ett par veckor sedan hos Kungl. Maj:t hemställt, att förhandlingar måtte komma till stånd mellan berörda parter angående inrättande av riksplatser vid klinikerna i Malmö och Lund för tillgodo-seende av undervisningens och forskningens behov. Fakulteten framhåller, att antalet utomlänspatienter efter höjningen av legosängsavgifterna avsevärt reducerats. Enligt samtliga klinikchefer har därjämte en kvalitativ förändring av patientbeståndet ägt rum. Den beslutade ytterligare höjningen fr. o. m. kommande årsskifte av legosängsavgiften för remisspatienter på allmän sal från 30 till 50 kronor måste befaras i än högre grad komma att verka hämmande på tillströmningen av utomlänspatienter till klinikerna i fråga.

Av vad fakulteten numera anfört framgår sålunda, att en utredning i denna fråga icke som tidigare förutsatts kan begränsas till att avse den ortopediska kliniken utan att spörsmålet i lika mån berör samtliga kliniker vid lasaretten i Lund och Malmö.

Fakultetens framställning har i dagarna remitterats till universitetskanslern för yttrande.

De av statsutskottet berörda spörsmålen beträffande relationen mellan legosängsavgifterna för utomlänspatienter vid å ena sidan landstingssjukhusen och å andra sidan de statliga sjukhusen kommer vidare att bli föremål för Kungl. Maj:ts närmare prövning i samband med avgörandet av en av direktionen för karolinska sjukhuset gjord framställning om höjning av legosängsavgifterna för utomlänspatienter vid karolinska sjukhuset och serafimerlasaretet till samma belopp som vid landstingssjukhusen. Denna framställning är f. n. på återremiss hos direktionen. Enligt vad jag under hand inhämtat, har i varje fall icke vid karolinska sjukhuset kunnat påvisas någon märkbarare ökning av antalet re-

missar till följd av höjningen av vårdavgifterna för utomlänspatienter vid landstingssjukhusen.

Jag vill slutligen framhålla, att ytterligare åtgärder icke kan vidtagas förrän karolinska sjukhusets direktions och universitetskanslern avgivit yttranden i ärendet. Så snart dessa yttranden föreligger skall den inom departementet påbörjade utredningen fortsättas med största skyndsamhet.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter yttrade:

Herr HUSS: Herr talman! Jag skall be att få framföra ett tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar jag har fått på min interpellation. Det är särskilt glädjande, att statsrådet lovat att fortsätta utredningen med största skyndsamhet. Det är så mycket mer glädjande som riksdagen redan för ett och ett halvt år sedan anhöll om en skyndsamt utredning i detta ärende och departementets aktivitet trots detta har varit begränsad till ett sammanträde på departementet.

Det förhåller sig ju så, att frågan om utomlänstaxorna har blivit ett mycket viktigt praktiskt problem för allmänheten liksom även för sjukvårdsinrättningarna.

Vad innebär dessa s. k. utomlänstaxor? Jo, de innebär, att om man vill vårdas för en sjukdom utanför den egna staden eller det egna landstingsområdet, så får man betala en avgift, som visserligen förr var rätt kraftig men som nu blivit ytterligare och till och med oskäligt uppskruvad. För behandling på allmän sal får man, om man inte tillhör staden eller landstingsområdet, betala 30 kronor, på halvskilt rum 40 kronor och på enskilt rum 50 kronor. Den avgiften kommer nu till yttermera visso att ökas nästa år, så att man då får betala 50 kronor på allmän sal, 60 kronor på halvskilt rum och 70 kronor på enskilt rum. Nu är det visserligen sant

Svar på interpellation ang. frågan om avgifterna för s. k. utomlänspatienter vid sjukhus, tillhörande landsting eller städer, som icke deltaga i landsting.

att det från denna regel om de höga avgifterna finns undantag så till vida att de inte alltid drabbar patienten själv. När det gäller akuta sjukdomsfall och vissa andra speciella fall, får det egna landstingsområdet betala så gott som hela beloppet. Men i praktiskt taget alla fall av kronisk sjukdom — åtminstone i 99 procent av fallen — får den sjuke själv vidkännas de onormalt högt uppskrivade avgifterna.

Bortsett från den rent principiella invändning man måste göra mot denna inskränkning i den fria rätten att välja sjukhus och välja läkare, har inskränningen rent psykologiska och medicinska nackdelar. Vi antar att en person har flyttat från ett område till ett annat, och hur ofta förekommer inte det? Denne person har kanske under decennier varit föremål för behandling för en kronisk sjukdom på den plats där han bodde tidigare. Han får nu inte längre rätt att erhålla sjukvård på detta ställe utan att betala den oskäligen höga avgiften av — fr. o. m. nästa år — 50 kronor per dag på allmän sal.

För att konkretisera saken vill jag nämna ett fall som professorn i ögonsjukdomar i Lund berättade mig häromdagen. Det gäller en man som tidigare vårdats i Lund för en svår ögonsjukdom. Bägge ögonen var i fara, men man lyckades rädda det ena. Mannen har sedermera flyttat till Stockholm och har nu fått starr i det återstående ögat. Med det förtroende han har för den gamla kliniken, där han tidigare behandlats, önskar han nu givetvis bli behandlad där även för denna starråkomma, men detta låter sig inte göra med mindre han efter nyår betalar 50 kronor om dagen. Det är att märka att läkarnas rätt att remittera kroniska sjukdomsfall från ett område till ett annat dels är mycket begränsad och dels av prestigeskäl inte utnyttjas tillräckligt.

Hur ställer sig då saken för läkarna? Man har nog på sina håll vädrat ett ekonomiskt intresse hos läkarna att få behålla sina gamla patienter, men det

förhåller sig inte på det sättet. Läkarna har fortfarande fullt upp att göra, men klientelet har blivit mindre tacksamt att arbeta med än tidigare. Läkarna tvingas ofta behandla patienter som klart och tydligt säger ifrån, att de hellre skulle ha velat söka den eller den läkaren på något helt annat ställe i vårt land.

Det psykologiskt olämpliga i en sjukvård, som sker under sådana förhållanden, ligger i öppen dag. Man kan heller inte bortse från det ansvar och obehag man förorsakar läkare som tvingas utföra betydelsefulla ingrepp. Om vi återgår till den patient jag nämnde för en stund sedan, som har kvar bara ett öga med starr, tvingas han nu att bli opererad i Stockholm av någon ögonläkare här. Det är inte angenämt vare sig för läkaren eller för patienten. Om operationen går dåligt, får läkaren säkerligen alltid höra att den skulle ha gått bättre, om patienten fått fara till den andre doktorn, och för patienten måste det vara deprimerande att inte få anlita den läkare som han hade särskilt förtroende för.

En stor nackdel har dessa utomordentligt höga utomlänsavgifter därjämte för den medicinska undervisningen, speciellt i Lund och Malmö. Undervisningssjukhusen i Uppsala och Stockholm är ju halvstatliga eller statliga, och de har lägre taxor. Följaktligen gör sig dessa förhållanden där mindre märkbara. Men vid sjukhusen i Lund och Malmö, som tidigare kunnat som upptagningsområde räkna hela södra Sverige, söder om Vättern, har bristen på patienter från andra landstingsområden gjort sig utomordentligt starkt gällande.

Chefen för öronkliniken i Lund har sagt mig att antalet operationer visserligen är lika stort som tidigare, men operationerna har blivit mera hagatellartade till sin karaktär, vilket är naturligt när de mera komplicerade och vetenskapligt mer svårutredda fallen från andra större områden lyser med sin frånvaro. De mera invecklade opera-

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

tionernas frekvens har där nedgått från 50 till 30 procent sedan 1950.

Jag medger att detta är en fråga av mycket svårloöst beskaffenhet. Jag är ingalunda beredd att säga, att vi löser den enbart genom att helt och hållet avskaffa dessa höga avgifter eller genom att förenkla remissförfarandet. Men jag tror att man på något sätt måste söka modifiera de höga taxorna och införa någon liten möjlighet till lättnad i remissförfarandet, vilket alltså skulle möjliggöra behandling till nedsatt pris.

Statsrådet har i sitt svar talat om att frågan blivit aktuell även för de statliga sjukhusen. Karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet begär nu att få höja sina taxor till samma belopp som landstingssjukhus när det är fråga om utomlänspatienter. Å andra sidan har nu statsutskottet och riksdagen på denna punkt gjort det uttalandet, att taxorna på dessa statliga sjukhus, dessa rikssjukhus, bör avvägas på ett sådant sätt, att dessa sjukhus inte helt och hållet förlorar sin karaktär av rikssjukhus.

En lösning som också är tänkbar, speciellt när det gäller sjukhusen i Lund och Malmö, torde vara att inrätta några s. k. riksplatser vid de olika klinikerna, platser vilkas driftkostnader alltså betalas av staten, vilket skulle göra det möjligt att till lägre taxor mottaga fall av särskilt vetenskapligt värde och humanitär karaktär.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND: Herr talman! Jag skulle bara något komplettera herr Huss' beskrivning av vad som utträtats i inrikesdepartementet, sedan riksdagen våren 1951 tog ställning till denna fråga. Enligt herr Huss skulle arbetet inom departementet ha inskränkt sig till att ett enda sammanträde hade hållits. Det är riktigt att detta sammanträde har hållits. Jag har också upplyst om det i interpellationssvaret, men jag tillade också att i avslutning till detta sammanträde uppdrogs åt en utredningsman att närma-

3 — *Andra kammarens protokoll 1952. Nr 25.*

re ta sig an problemet. Detta tycker jag är ett mycket väsentligt tillägg till påpekandet om sammanträdet, nämligen att man tog sig an problemet så långt det vid det tillfället bedömdes äga aktualitet.

Herr HUSS: Herr talman! I fråga om detta uppdrag redovisas det i svaret från herr chefen för inrikesdepartementet, att man givit utredningsmannen rörande vanförestaltens och Eugeniahemmets organisation och personalbehov uppdrag att pröva vilka åtgärder som borde vidtagas för att tillgodose de aktuella behoven vid ortopediska kliniken i Lund. Det gäller alltså en begränsad uppgift rörande den ortopediska kliniken i Lund men icke de övriga problemen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 245, angående lönegradsplacering för viss biträdespersonal m. m.

§ 6.

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen

nr 674 av herrar *Ericsson* i Näs och *Rubbestad*; samt

nr 675 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl.

§ 7.

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skollovskolonier.

Ordet lämnades på begäran till

Herr WEDÉN, som anförde: Vid stadsfullmäktiges i Eskilstuna sammanträde den 30 oktober förelåg följande skrivelse från stadens folkskolestyrelse:

»Sedan skollovskolonierna vid Njus-

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om statsbidrag till skolovskolonier.

hammar och Åshorn uppfördes, har kungl. socialstyrelsen föreskrivit ökat utrymme till 3,6 m² golvyta i sovsalarna för varje barn. Detta innebär en nedskärning av barnantalet vid Njushammars koloni med 8 barn per period eller 16 under de båda 5-veckorsperioderna varje sommar och vid Åshorn med 24 barn per period eller 48 varje sommar, sammanlagt 64 barn. Hittills har vid stadens kolonier kunnat mottagas 460 barn per år, men enligt ovannämnda nedskärning skulle endast 396 komma i åtnjutande av denna välbehövlige rekreation.

Några olägenheter av hittillsvarande beläggning har icke förekommit, och resp. provinsialläkare har icke framfört några anmärkningar utan tvärtom framhållit, att kolonierna står på en hög nivå och skötes på ett bra sätt. Trots detta har kungl. socialstyrelsen på grund av 'överbeläggningen' vägrat statsbidrag till driften för innevarande år för såväl Njushammar som Åshorn. — — —»

Folkskolestyrelsen framhöll vidare, att varje år ca 250 berättigade barn icke kunde beredas plats vid kolonierna samt att värdet av 5 veckors sommarvistelse för 64 barn för kommunens del måste anses uppväga den merkostnad, som blir följden av det indragna statsbidraget. Stadsfullmäktige godkände enhälligt folkskolestyrelsens åtgöranden.

Självklart bör höga anspråk ställas på de kolonier, som kan komma i fråga för erhållande av statsbidrag. Med anledning av här åberopade förhållanden anhåller jag emellertid om andra kammarrens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att de nuvarande tillämpningsföreskrifterna för statsbidrag till skolovskolonier brukas på ett sätt, som i en del fall onödigt begränsar det antal barn, som kan komma i åtnjutande av vistelse vid dessa kolonier?

2. Om så är fallet, avser herr statsrådet att vidtaga åtgärder för att åstadkomma en mindre stel utformning av dessa föreskrifter?

Denna anhållan bordlades.

§ 8.

Anmälde, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning rörande riksbankens organisation efter utgången av 1952, m. m.

Denna anmälan bordlades.

§ 9.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan.

Till Riksdagens andra kammare.

För utrikesresa i offentligt uppdrag anhåller under tecknad om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 5—15 november.

Stockholm den 4 november 1952.

A. Olsson
i Mora.

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarrens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.57 em.

In fidem
Gunnar Britth.